

Discurs en el carrer de la Barraca

17 de maig de 1921

Benvolguts amics:

No serà per a vosaltres una cosa nova si dic que en vindre ací em trobe com en el si de la meua família. Qui, habitant dels Poblatos Marítims, no em coneix i no coneix el meu amor per tots ells?

Jo soc valencià, nascut a la ciutat, però la major part de la meua vida la vaig passar amb vosaltres, al costat d'esta bella mar Mediterrània. És més; l'única casa que posseïsc en el món, la casa que jo vaig construir, és ací, a la Malva-rosa.

A estos poblats he vingut sempre; moltes vegades vaig vindre per a prendre part en actes a favor dels meus ideals polítics. Hui vinc, com a artista, com un productor literari que va posar la seua ploma al servici d'ideals generosos, d'espiritual vaguetat, i també al servici d'ideals concrets en descriure esta terra valenciana que és la més bella de quantes existixen en el món.

És tan bella, tan avassalladora i atractiva que arriba a ser un perill per a l'ànima dels artistes valencians.

Quan sentia els versos immortals de Teodor Llorente, recordava el seu gran amor a València; l'estimava tant o més que jo; la va estimar tant que no va voler mai eixir d'ací, acontentant-se amb la glòria humil de la seua València qui haguera pogut arribar a conquerir la glòria a tot el món si haguera eixit d'ací.

Jo recorde que quan el venerable patriarca de les lletres valencianes era diputat monàrquic, jo era diputat republicà, i quan estàvem a Madrid, a les vesprades, fugint del saló de sessions, em buscava i em deia en valencià: «¿Qué fem así? Así s'aburrím. Torném a Valencia, a vore aquella placha y aquell sól».

I Llorente, ancià ple de prudència, i jo, jove ple d'ímpetus, sentíem els mateixos desitjos de tornar a este país de llum i de poesia per a viure plenament la vida valenciana.

Perquè València és per als artistes que ací vam nàixer com les sirenes que Homer ens diu en la seua *Ilíada*: amb els seus càntics omplien d'il·lusió l'ànima dels marins que solcaven les mars i enamorats d'aquells dolços cants interrompien els seus viatges.

Així, Llorente, que era un poeta immens, es va quedar ací per sempre, atret per les bel·leses d'esta terra incomparable.

I jo també m'hauria quedat ací si els atzars de la vida no m'hagueren arrancat amb el seu rude estiró dels encants d'eixes sirenes.

He viscut fora d'esta terra, però sentint sempre la seua nostàlgia; recordant-la sempre; i quan jo viatjava per llunyanes terres cobertes de neu; per altres en què florix el taronger o eleva la palmera el verd assortidor de les seues palmes, pensava jo amb angoixa que si moria allí, m'enterrarien en aquella terra llunyana.

Si m'enterraren en un país llunyà, moriria per sempre, pensava, i jo vull que em porten ací, al costat del Mediterrani, i així no moriré mai perquè el meu cos vindrà a confondre's amb esta terra de València que va inspirar les meues obres més estimades.

Els que ens trobem en edat madura, en «la meitat del camí de la vida», com va cantar el Dante, fem examen de la nostra vida passada i girem la vista arrere. Què hem fet? Sentim el dubte de no haver fet tot el que deguérem fer; no haver aportat al tresor patri tot allò que deguérem aportar.

Quan jo examine el meu passat, el que he fet i el que tinc per fer, sent un gran dubte, però en ell hi ha un consol: haver aportat la meua obra a la difusió de València a tot el món.

Quan jo passejava pels carrers de les ciutats dels Estats Units, d'Anglaterra, de França, veia en els aparadors de les llibreries les traduccions de *La barraca*, *Flor de mayo* i *Cañas y barro*, eixes novel·les que jo vaig escriure per a vosaltres, com a cosa íntima i familiar, i que han sigut traduïdes als primers idiomes del món. I davant d'estos pensava jo: per a un xic que ha nascut al carrer de la Saboneria Nova i que és valencià, no ha estat malament la vida.

Tinc un contracte amb un editor de Nova York per a publicar alternativament una novel·la meua nova i una altra de les que primer vaig escriure, traduïdes a l'anglès. Ara li ha tocat el torn a *Flor de mayo*, que jo vaig escriure l'any 96 o el 97, quan jo tenia vint-i-tres o vint-i-quatre, i d'eixa novel·la meua s'han ocupat els crítics més notables. En llegir els seus articles he sentit una gran emoció en veure entre aquells paràgrafs en anglès paraules com aquestes: «Cabanyal, Canyamelar, la tia Picores, la pescadora de València». Amb quina satisfacció veia jo que les meues paraules servien perquè conegueren en tot el món els tipus populars de València!

Jo continuaré esta tasca, perquè soc molt espanyol, però els meus amors van més enllà del Mediterrani, cap a tots els homes.

Vull a València, vull la seua esplendor; no importa que jo siga un home de progrés per a ser un entusiasta de les glòries de València, que aconseguirà totes les grandeses a les quals té dret perquè és un poble d'artistes, perquè els valencians rendixen culte a la bellesa des dels seus primers anys i senten tan forta predisposició per l'art com amor per la llibertat i el progrés.

No soc un esperit retrògrad que s'oposa al progrés i vol conservar per sempre la barraca com a habitatge per als valencians, que han de viure en cases còmodes, amb bany; però el progrés no és una raó per a oblidar el passat gloriós de València, i de nosaltres no ha de desaparèixer el record d'este habitatge que representa una nota d'art de València.

Soc un home de l'esdevenidor, però no vull que es perda la barraca.

València és un poble d'artistes; les llauradores vestien sedes i brocats i no s'acontentaven a beure en fang groller i ho enriquien amb el vernís de la majòlica de la nostra ceràmica artística.

Seguim el nostre camí de progrés i llibertat, però siguem respectuosos amb el passat artístic de la nostra terra.

València no acabarà demà davant el món, perquè quan desapareguem Sorolla, Benlliure i jo, que hem portat el nostre art per tot el món, sorgirà una generació d'artistes més il·lustres que nosaltres.

I per a acabar, dirigiré un prec a tots els amics que sou ací. Emprendré un llarg viatge. Si morira en alguna part, em portaríeu ací?

Vull descansar en el més modest cementeri valencià, al costat del «mare nostrum» que va omplir d'ideal el meu esperit; vull que el meu cos es confonga amb esta terra de València que és l'amor de tots els meus amors.